

Pravidla a instituce pro euro a eurozónu v primárním a sekundárním právu EU

Mgr. Ing. Petr Wawrosz

Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.

Vědeckopopularizační seminář

Společná evropská měna, ekonomický růst a sociální soudržnost

Brno, 12. listopadu 2010

Tento seminář je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Historie evropské integrace

- 1952 Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)
- 1958 Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (Euroatom)
- 1965: sloučení orgánů jednotlivých společenství
- 1985: Jednotný evropský akt (novelizace EHS)

Historie evropské integrace

- 1993: Maastrichtská smlouva – novelizace EHS, přejmenováno na Evropské společenství (ES). Zároveň vznik EU (společné zásady, společná bezpečnostní a zahraniční politika, spolupráce ve věcech justice a vnitra, zatím bez právní subjektivity)
- 1999 Amsterodamská smlouva
- 2003 Smlouva z Nice
- Obé další novelizace zakládajících smluv

Historie evropské integrace

- 2004 Smlouva zakládající Ústavu pro Evropu (neschváleno)
- 2009 Lisabonská smlouva – další novelizační smlouva
EU získává právní subjektivitu.
Existují dvě smlouvy: Smlouva o EU a Smlouva o fungování EU.

Historie společné měny

- První úvahy až v 70. letech 20. století
- Do té doby fungoval bretton-woodský systém pevných, avšak přizpůsobitelných kursů, ve kterém byl USD navázán na zlato, ostatní měny na USD
- Systém se rozpadl z důvodu nerovnováhy v mezinárodním obchodě
- Potom různé úvahy, nerealizovaly se

Evropský měnový systém I

- 1979 – 1999
- Zavedl ECU (Evropská měnová jednotka)
- Vážený koš jednotlivých členských měn.
- Systém pevných kurzů jednotlivých členských měn vůči ECU a tím i vůči sobě navzájem, s tím, že kurzy se vůči ECU mohly odchylovat o plus nebo minus 2,25 %.
- CB povinny intervenovat
- Právně zakotven až 1985 Jednotným evropským aktem

Evropský měnový systém II

- 1979 – 1987 řada intervencí
- 1987 – 1992 relativní stabilita
- 1992 měnová krize: roste poptávka po DM (Bundesbanka má vyšší úroky v důsledku hrozby inflace v BRD v důsledku sjednocení Německa)
- Některé měny opouštějí EMS, některé pozastavují členství
- Kursové pásmo rozšířeno na plus minus 15 %

Smlouva o EU

- Tzv. Maastrichtská smlouva
- Poprvé zakotvila cíl společné měny
- Definovala postu zavádění eura včetně některých dat pro jednotlivé etapy zavádění eura
- Členům ES (s výjimkou Velké Británie a Dánska) byla stanovena povinnost učinit jednotlivé kroky vedoucí k zavedení eura
- Stanovila kritéria, které musí země usilující o zavedení společné měny zavést
- Definovala Evropskou centrální banku (ECB) a Evropský systém centrálních bank (ESCB).

Zavádění EUR: 1999

- Od 1.1. 1999 zavedení EUR v bezhotovostní podobě
- Předtím (1998) stanoveny neodvolatelné přepočítací koeficienty zemí, které eur přijaly, v těchto zemích fungovaly až do počátku roku 2002 hotovostně národní měny
- Země: 1.1. 1999 Belgie, Finsko, Francie, Itálie, Irsko, Nizozemsko, Lucembursko, Německo, Portugalsko, Rakousko, Španělsko
- 1.1. 2001 Řecko

Zavádění EUR: 2002 - 2011

- 1.1. 2002 euro začalo fungovat i v hotovostní podobě
- 1.1. 2007 euro zavedeno ve Slovinsku
- 1.1. 2008 euro zavedeno na Maltě a na Kypru
- 1.1. 2009 euro zavedeno na Slovensku
- 1.1. 2011 euro zavedeno v Estonsku
- S Estonskem tedy celkem 17 států

Zavádění EUR v současnosti

- Upravuje Smlouva o EU a Smlouva o fungování EU
- Povinnost zavést EUR nemají pouze GB a Dánsko
- Ostatní země, které EUR nezavedly, mají povinnost je zavést, zda-li jsou toho schopny posuzuje Komise a ECB
- Státy musí splnit tzv. Maastrichtská kritéria

Maastrichtská kritéria obecně

- dosažení vysokého stupně cenové stability patrného z míry inflace, která se blíží míře inflace nejvýše tří členských států, jež dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků.
- dlouhodobě udržitelný stav veřejných financí patrný ze stavu veřejných rozpočtů nevykazujících nadměrný schodek.
- dodržování normálního fluktuačního rozpětí stanoveného mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému po dobu alespoň dvou let, aniž by došlo k devalvaci vůči euru.
- stálost konvergence dosažené členským státem, na který se vztahuje výjimka, a jeho účasti v mechanismu směnných kurzů, která se odráží v úrovních dlouhodobých úrokových sazeb.

Maastrichtská kritéria konkrétně I

- Kritérium cenové stability, jak je uvedeno v čl. 140 odst. 1 první odrážce Smlouvy o fungování Evropské unie, znamená, že členský stát vykazuje dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace měřenou v průběhu jednoho roku před provedeným šetřením, jež nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu míru inflace nejvýše tří členských států, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků. Inflace se měří pomocí indexu spotřebitelských cen na srovnatelném základě s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech.

Maastrichtská kritéria konkrétně II

- Kritérium stavu veřejných financí, jak je uvedeno v čl. 140 odst. 1 druhé odrážce uvedené smlouvy, znamená, že v době šetření se na členský stát nevztahuje rozhodnutí Rady podle čl. 126 odst. 6 uvedené smlouvy o existenci nadměrného schodku. V praxi vzhledem k ustanovení dalšího Protokolu o nadměrném schodku (protokol číslo 12) platí, že schodek veřejných financí nesmí přesáhnout 3 % hrubého domácího produktu v tržních cenách a veřejný dluh nesmí přesáhnout 60 % hrubého domácího produktu v tržních cenách. Smlouva zároveň umožňuje buď počáteční překročení (na počátku procesu) přijímání eura, respektive výjimečné překročení daných referenčních hodnot, pokud buď příslušný poměr podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně, která se blíží referenční hodnotě, nebo by překročení referenční hodnoty bylo pouze výjimečné a dočasné a poměr zůstával blízko k referenční hodnotě.

Maastrichtská kritéria konkrétně III

- Kritérium konvergence úrokových sazeb, jak je uvedeno v čl. 140 odst. 1 čtvrté odrážce uvedené smlouvy, znamená, že v průběhu jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu nepřekračovala o více než 2 procentní body úrokovou sazbu nejvýše tří členských států, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků. Úrokové sazby se zjišťují na základě dlouhodobých státních dluhopisů nebo srovnatelných cenných papírů, s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech.

Maastrichtská kritéria konkrétně IV

- Kritérium stálosti konvergence znamená, že členský stát má pevný kurs vůči EUR, přičemž skutečné hodnoty kursu jeho měny vůči EUR se mohou odchýlit bez intervence maximálně o plus nebo minus 2,25 %, a to po dobu 2 let před zavedením EUR

Pokud jsou kritéria splněna

- Rada (myslí se jednání na úrovni ministrů financí zemí, které používají euro) na návrh příslušné země po konzultaci s Evropským parlamentem a po projednání v Evropské radě rozhoduje na návrh Komise zruší výjimky dotyčných států. Bude-li rozhodnuto postupem zrušení výjimky (tj. o zrušení existence národní měny), stanoví Rada neodvolatelně hlasy členských států, jejichž měnou je euro, a dotyčného členského státu na návrh Komise a po konzultaci s Evropskou centrální bankou jednomyslným rozhodnutím přepočítací koeficient, podle něhož euro nahradí měnu dotyčného členského státu, a přijme další opatření nezbytná pro zavedení eura jako jednotné měny v dotyčném členském státě.

Země, které nezavedly EUR

- Každý členský stát, na který se vztahuje výjimka, pokládá svou kursovou politiku za věc společného zájmu. Přitom členské státy přihlédnou ke zkušenostem získaným ze spolupráce v rámci mechanismu směnných kurzů.
- ECB (EU) může těmto zemím pomoci v případě měnových problémů

Pravidla pro fungování EUR I

- Primární dokumenty:
- Smlouva o EU:
- Unie vytváří hospodářskou a měnovou unii, jejíž měnou je euro.
- Smlouva o fungování EU (SFEU):
- Unie má výlučnou pravomoc v oblasti měnové politiky pro členské státy, jejichž měnou je euro.

Pravidla pro fungování EUR II

- Činnosti členských států a Unie ve smyslu článku 3 Smlouvy o Evropské unii zahrnují za podmínek stanovených Smlouvami zavedení hospodářské politiky, která je založena na úzké koordinaci hospodářských politik členských států, na vnitřním trhu a na vymezení společných cílů a která je prováděna v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží. Souběžně s tím zahrnují tyto činnosti za podmínek a v souladu s postupy stanovenými Smlouvami jednotnou měnu – euro, jakož i vymezení a provádění jednotné měnové a devizové politiky, jejímž prvořadým cílem je udržet cenovou stabilitu, a aniž je dotčen tento cíl, podporovat obecnou hospodářskou politiku v Unii v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží. Tyto činnosti členských států a Unie zahrnují dodržování následujících hlavních zásad: stabilní ceny, zdravé veřejné finance a měnové podmínky a trvale udržitelná platební bilance.

Pravidla pro fungování EUR III

- Aniž jsou dotčeny pravomoci Evropské centrální banky, přijmou Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem opatření nezbytná pro používání eura jako jednotné měny. Tato opatření se přijmou po konzultaci s Evropskou centrální bankou.
- K zajištění řádného fungování hospodářské a měnové unie a v souladu s příslušnými ustanoveními Smluv přijme Rada opatření týkající se členských států, jejichž měnou je euro: a) k posílení koordinace jejich rozpočtové kázně a dohledu nad ní; b) k vypracování směrů hospodářské politiky pro tyto státy, přičemž se dbá na to, aby byly slučitelné se směry přijímanými pro celou Unii a byl nad nimi zajištěn dohled.

Pravidla pro fungování EUR IV

- Rada na návrh Komise a po stanovisku ECB může EU zastupovat v systémech mezinárodní měnové spolupráce, přijímat rozhodnutí o kursu eur vůči dalším měnám

ECB a ESCB

- ECB = centrální banka pro euro
- Evropská centrální banka a národní centrální banky tvoří Evropský systém centrálních bank (ESCB). Evropská centrální banka a národní centrální banky členských států, jejichž měnou je euro, tvoří Eurosystem a řídí měnovou politiku Unie.
- Prvořadým cílem Evropského systému centrálních bank je udržovat cenovou stabilitu. Aniž je dotčen cíl cenové stability, podporuje ESCB obecné hospodářské politiky v Unii se záměrem přispět k dosažení cílů Unie, jak jsou vymezeny v článku 3 Smlouvy o Evropské unii

Úkoly ECB

- ESCB plní tyto základní úkoly:
- vymezuje a provádí měnovou politiku Unie,
- provádí devizové operace,
- drží a spravuje oficiální devizové rezervy členských států,
- podporuje plynulé fungování platebních systémů.

Postavení ECB

- Evropská centrální banka má právní subjektivitu. Pouze ona může povolovat vydávání eura. Je nezávislá při výkonu svých pravomocí a správě svých financí. Orgány, instituce a jiné subjekty Unie, jakož i vlády členských států respektují tuto nezávislost.
- Evropská centrální banka má výlučné právo povolovat vydávání eurobankovek v Unii. Tyto bankovky mohou vydávat Evropská centrální banka a národní centrální banky. Bankovky vydávané Evropskou centrální bankou a národními centrálními bankami jsou jedinými bankovkami, které mají v Unii status zákonného platidla. Členské státy mohou vydávat euromince, objem jejich emise však vyžaduje schválení Evropskou centrální bankou.

Orgány ECB

- ESCB je řízen rozhodovacími orgány Evropské centrální banky, kterými jsou Rada guvernérů a Výkonná rada. Statut Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky (dále jen „statut ESCB a ECB“) je stanoven v protokolu připojeném ke Smlouvám.
- Při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvami a statutem ESCB a ECB nesmějí Evropská centrální banka, žádná národní centrální banka ani žádný člen jejich rozhodovacích orgánů vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie, od žádné vlády členského státu ani od jakéhokoli jiného subjektu. Orgány, instituce nebo jiné subjekty Unie a vlády členských států se zavazují zachovávat tuto zásadu a nesnažit se ovlivňovat členy rozhodovacích orgánů Evropské centrální banky či národních centrálních bank při plnění jejich úkolů. Každý členský stát zajistí, aby jeho vnitrostátní právní předpisy, včetně statutu jeho národní centrální banky, byly slučitelné se Smlouvami a se statutem ESCB a ECB.

Pravomoci ECB

- přijímá nařízení a rozhodnutí v rozsahu nezbytném pro plnění svých úkolů
- vydává doporučení a zaujímá stanoviska
- shromažďuje ECB ve spolupráci s národními centrálními bankami nezbytné statistické informace
- Může obchodovat na finančních trzích s pohledávkami a obchodovatelnými cennými papíry znějícími na euro nebo na jiné měny a s drahými kovy formou promptních nebo termínovaných nákupů a prodejů, formou dohod o zpětném odkupu nebo formou výpůjček či půjček
- Může provádět úvěrové operace s úvěrovými institucemi a s ostatními účastníky trhu s tím, že úvěry jsou dostatečně zajištěny.
- Může stanovit výši povinných minimálních rezerv

ECB a země, které nezavedly EUR

- Evropská centrální banka ve vztahu k těmto členským státům:
- posiluje spolupráci mezi národními centrálními bankami,
- posiluje koordinaci měnových politik členských států s cílem zajistit cenovou stabilitu,
- dohlíží na fungování mechanismu směnných kurzů,
- konzultuje otázky spadající do působnosti národních centrálních bank a ovlivňující stabilitu finančních institucí a trhů,
- vykonává bývalé úkoly Evropského fondu pro měnovou spolupráci, které předtím převzal Evropský měnový institut.

Veřejné finance zemí eurozóny

- Povinnost zdržet se nadměrného schodku
- Schodek veřejných rozpočtů by neměl překročit 3 % ročního HDP
- Veřejný dluh by neměl překročit 60 % HDP

Sankce v případě nadměrného schodku

Rada:

- požádá dotyčný členský stát, aby před vydáním obligací a jiných cenných papírů zveřejnil dodatečné informace, které Rada určí,
- vyzve Evropskou investiční banku, aby přehodnotila svou úvěrovou politiku vůči dotyčnému členskému státu,
- požádá dotyčný členský stát, aby uložil neúročný vklad v přiměřené výši u Unie, dokud nebude podle názoru Rady nadměrný schodek napraven,
- uloží pokuty v přiměřené výši.

Tedy nikoliv automaticky.

Záchranný fond eurozóny

- Až 750 mld. EUR (v tom 60 mld. EUR pro země, které nemají euro). Většina peněz má formu záruk. Fungovat má do roku 2013.
- Peníze poskytne EU, členské státy a MFF.
- Spravovat a rozhodovat o něm má privátní společnost založená dle lucemburského práva.
- Tj. de facto stojí mimo právo EU.
- V případě potíží některého z členských států bude fond prodávat svoje dluhopisy a z peněz podporovat stát v problémech.
- Vcelku nákladné řešení – půjčka státu se bude pohybovat kolem 8 %.

Limity pomoci

- ČL 123 SFEU: Evropské centrální bance nebo centrálním bankám členských států (dále jen „národní centrální banky“) se zakazuje poskytovat možnost přečerpání zůstatku bankovních účtů nebo jakýkoli jiný typ úvěru orgánům, institucím nebo jiným subjektům Unie, ústředním vládám, regionálním nebo místním orgánům nebo jiným veřejnoprávním orgánům, jiným veřejnoprávním subjektům nebo veřejným podnikům členských států; rovněž je zakázán přímý nákup jejich dluhových nástrojů Evropskou centrální bankou nebo národními centrálními bankami.

Limity pomoci

- Čl. 124 SFEU:
- Zakazují se jakákoli opatření, která nejsou odůvodněna veřejným dohledem a která umožňují orgánům, institucím nebo jiným subjektům Unie, ústředním vládám, regionálním nebo místním orgánům nebo jiným veřejným orgánům, jiným veřejnoprávním subjektům nebo veřejným podnikům členských států zvýhodněný přístup k finančním institucím.

Po roce 2013?

- Je možné,
že sankce v případě nadměrného schodku
budou více automatické,
že záchranný fond se stane součástí
zakládajících smluv
- Obé ovšem vyžaduje novelizaci Smlouvy o
EU, respektive Smlouvy o fungování EU.

Sekundární dokumenty k EUR

- NAŘÍZENÍ RADY (ES) č. 1103/97 ze dne 17. června 1997 o některých ustanoveních týkajících se zavedení eura (postup při převodu z národní měny na EUR)
- Nařízení Rady (ES) č. 974/98 ze dne 3. května 1998 o zavedení eura
Např. Zúčastněné členské státy zajistí přiměřené sankce proti padělání a napodobování eurobankovek a euromincí.
- Nařízení Rady (ES) č. 2866/98 stanovující přepočítací koeficienty měn zemí, které přijaly euro, vůči euru

Sekundární dokumenty k EUR

- OBECNÉ ZÁSADY EVROPSKÉ CENTRÁLNÍ BANKY ze dne 31. srpna 2000 o nástrojích a postupech měnové politiky Eurosystemu (ECB/2000/7) ve znění pozdějších předpisů – *výčet nástrojů měnové politiky, s kým může ECB provádět měnové operace, pravidla zajištění (např. rating aktiv sloužících k zajištění apod.)*
- ROZHODNUTÍ EVROPSKÉ CENTRÁLNÍ BANKY ze dne 19. února 2004, kterým se přijímá jednací řád Evropské centrální banky (ECB/2004/2)

Sekundární dokumenty k EUR

- ROZHODNUTÍ EVROPSKÉ CENTRÁLNÍ BANKY ze dne 3. července 2007, kterým se stanoví pravidla pro zadávání zakázek (*ECB/2007/5*)
- ROZHODNUTÍ EVROPSKÉ CENTRÁLNÍ BANKY ze dne 6. prosince 2001 o přerozdělování měnových příjmů národních centrálních bank zúčastněných členských států od účetního období 2002 (*ECB/2001/16*)
úhrnný měnový příjem národních centrálních bank mezi ně rozdělují v poměru k jejich splaceným podílům na základním kapitálu Evropské centrální banky (ECB).

Sekundární dokumenty k EUR

- NAŘÍZENÍ RADY (ES) č. 1338/2001 ze dne 28. června 2001, kterým se stanoví opatření nutná k ochraně eura proti padělání (ve znění pozdějších předpisů) – spolupráce států, spolupráce s ECB.
- Nařízení Rady (ES) č. 1339/2001 ze dne 28. června 2001, kterým se rozšiřuje působnost nařízení (ES) č. 1338/2001, kterým se stanoví opatření nutná k ochraně eura proti padělání, na členské státy, které nepřijaly euro jako jednotnou měnu